

УДК 793.3:378.016

**АДАЖІО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ ХОРЕОГРАФА
У ВИЩІЙ ШКОЛІ**

Волошина Лариса Петрівна – старший викладач кафедри хореографії,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
l.volochina25@gmail.com;

Лобан Тетяна Йосипівна – старший викладач кафедри хореографії,
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне
yuratanya7@ukr.net

Досліджуючи проблематику набуття професійних вмінь та навичок студента-хореографа, розглядається один із розділів класичного екзерсису – *адажіо*, його значення та місце під час навчання. Виявляються різні форми *адажіо* в уроці класичного танцю та особливості музичного супроводу до кожної з них. Автор характеризує основні принципи розвитку координації, танцювальності, естетики руху, засвоєнню методики виконання програмних рухів *адажіо*. Саме тому цей розділ уроку готує студента до наступного складнішого етапу – стрибків.

Ключові слова: адажіо, класичний танець, програмні рухи, музичне оформлення, вміння, навички, танцювальність.

Постановка проблеми. Оволодіння професійним фахом хореографії в Україні здійснюється у закладах вищої освіти I–IV рівнів акредитації мистецького спрямування, кожен з яких має свої засоби навчання, які використовуються в процесі фахової підготовки та відрізняються своїми традиціями й розмаїттям. Практично кожна профільююча дисципліна сприяє засвоєнню важливих знань, умінь та навичок, притаманних та активно втілюваних у різних жанрах і стилях хореографічного мистецтва. Вони підтримується міцними педагогічними традиціями й спираються на впровадження новітніх методик, яких вимагає сучасне суспільство. Аналізуючи проблематику набуття професійних умінь та навичок автор розглядає один із розділів класичного екзерсису – *адажіо*. У процесі вивчення програмних рухів даного розділу студент набуває необхідних умінь та навичок, зокрема таких, як: оволодіння методикою викладання відповідних програмних рухів, компонуванню навчального матеріалу, вмінню будувати різні види *адажіо* та правильно розміщати його під час занять класичним танцем, виразно підбирати музичне оформлення для кожного виду *адажіо*, що розвиває важливі якості – методичні знання, музичність, танцювальність та естетичність руху.

Огляд останніх досліджень. Розглядаючи роль та місце *адажіо* у класичному танці на сучасному етапі мистецької освіти, бачимо поєднання професійних описів (А. Ваганової, Г. Березової, Н. Базарової, В. Мей, Н. Тарасова, В. Костровічкої, А. Пісарєва, Л. Ярмолевич, С. Головкиної) та поєднання мистецької педагогіки (І. Зязюна, С. Забрєдовського, А. Алексюка, Г. Падалки, О. Рудницької). Аналізуючи праці сучасних фахівців методики викладання класичного танцю, можна зазначити поєднання мистецької педагогіки, музичного оформлення та традиційної методики викладання класичного танцю (Л. Цветкова, Е. Валукіна, Б.. Брегвадзе).

Мета статті полягає у розкритті основних моментів комбінування та виконання різних навчальних складових *адажіо* в процесі викладання дисципліни «Теорія та методика викладання класичного танцю», що веде до оволодіння технікою класичного танцю, набуття відповідних навичок, легкості виконання та естетичності руху, розвитку танцювальності.

Згадані вище фахівці класичного танцю наголошують, що педагог, який викладає дану дисципліну, повинен мати глибокі знання з методики викладання класичного танцю, розуміти систему підготовки м'язового апарату, співпрацювати з концертмейстером та підбирати музичний супровід, що веде до розвитку музикальності та танцювальності.

Вклад матеріалу дослідження. «Класичний танець» – універсальна базова навчальна хореографічна дисципліна у навчальних закладах культури і мистецтв. «Класичний танець» викладається у хореографічних колективах незалежно від напряму танцювального мистецтва. Він виховує стриманість, акуратність, манерність, формує тіло виконавця, вчить набувати певні виконавські навички та розвиває професійні здібності хореографа.

Хореографічна освіта постійно розвивається, що потребує від викладачів ЗВО постійного оновлення програм із фахових дисциплін, які повинні підпорядковуватися вимогам системи сучасної вищої школи. Так, дисципліна «Теорія та методика викладання класичного танцю» викладається для різних спеціалізацій та враховує специфіку і манеру виконання кожного напряму хореографічного мистецтва.

На сьогодні хореографії властива вільна, широка манера виконання класичного танцю. Це цілком залежить від апломбу, точної початкової постановки тіла танцюриста, вміння вільно володіти

позами, удосконалення технічних можливостей виконавця [1–3]. Все ці похідні закладені для виконання різних форм *адажіо*.

Насамперед необхідно дати визначення терміну *адажіо*. Це визначення запозичене з музичної термінології (італ. – повільно, спокійно), тобто це повільний музичний темп [7]. Відомо, що у хореографічних дисциплінах – класичному, народно-сценічному, історико-побутовому, модерн-танці та джаз-модерн танцях, переважно використовується французька термінологія, але при становленні балетного мистецтва у Франції деякі терміни були запозичені з Італії, так виникла назва частини екзерсису.

У хореографічному мистецтві *адажіо* має декілька змістових значень.

У балеті *адажіо* – це повільна частина під супровід музики зі спокійним темпом, зокрема *адажіо* не обов'язково має визначитися та достовірно відповідати музичній сутності. Даний фрагмент може бути повністю самостійним, чи репрезентувати провідну частину складної музично-хореографічної форми (па-де-де, па-де-труа, гранд па тощо), який виконується одним («Жизель» II акт), двома (*адажіо* з балетів «Жизель» II акт, «Дон-Кіхот» III акт, «Лебедине озеро» II і III акт, «Лускунчик» III акт) чи групою солістів (*адажіо* з балетів «Спляча красуня» I акт, «Лебедине озеро» III акт).

На дуетно-сценічному танці темп музичного супроводу «адажіо» допомагає партнерам виробити відчуття рівновагі, координацію, гармонійне злиття рухів партнерів.

Якщо проаналізувати урок класичного танцю, можна побачити, що кожен рух екзерсису є окремою складовою танцю. Тому *адажіо* займає окреме місце в уроці; воно заключає у собі незліченну кількість комбінаторних поєднань рухів. Серед усіх рухів екзерсису *адажіо* посідає окреме місце своєю закінченою та танцювальною формою [4–6].

В уроці класичного танцю це – вправа у станка чи на середині класу, що складається з комбінування різних поз класичного танцю на 90°, *port de bras*, різних поворотів, обертів у спокійному темпі. Тому дана вправа виробляє апломб, виразність та відчуття поз, музичність, уміння співзвучно та плавно переходити від руху до руху.

Розглядаючи ґрунтовні праці теоретиків з викладання класичного танцю, можна виділити різні форми *адажіо*, зокрема навчальне, тренажне, розгорнута його форма (велике *адажіо*), танцювальне *адажіо*. Кожна з цих форм має чітку методичну побудову, завдання та музичне оформлення [4].

Проаналізуємо різні види *адажіо*.

Мета та завдання навчальної форми *адажіо* полягає у вивченні базових рухів та великих поз класичного танцю, вивчається на перших етапах (I курс, III семестр за програмою вищої школи) опанування класичного танцю, завжди виконується з двох ніг та дотримується принципу *en dehors* и *en dedans* при виконанні програмних рухів. На початковому етапі вивчення класичного танцю існує загальноприйнята форма *адажіо temps lie*. У класичному танці *temps lie* існує як самостійна форма та має особливе значення у розвитку координації рухів рук, ніг, голови та корпусу, виконується під плавний музичний супровід та його елементи часто входять до будови інших форм *адажіо*. *Temps lie* вивчається впродовж усього терміну навчання та має постійні програмні ускладнення (перегини корпусу, виконання на 90°, підйом на пів пальці, *tours* по V позиції, повільних поворотів тощо). Так описуючи навчальне *адажіо*, за наповненням воно складається з двох, іноді трьох програмних рухів та має дві частини, де друга частина повторюється в зворотному напрямку [4; 6].

Тренажне *адажіо* дотримується усіх правил побудови навчального *адажіо*. Його мета спрямована на закріплення методичного матеріалу, вмінь та навичок виконавця. Цей вид *адажіо* залучає раніше вивчені та відпрацьовані рухи. Музичний супровід залежить від побудови самої комбінації [8].

Велике *адажіо* вводиться в урок класичного танцю на старших курсах (III-IV курси). Досвід попередніх років дозволяє студентам не лише схематично виконувати запропоновану комбінацію рухів, а й втілити та відобразити повноту естетичної форми в поєднанні з музичним супроводом [6]. Велике *адажіо* має художню завершеність, спрямоване на розвиток музикальності танцювальності та виразності руху. Музичний супровід може змінюватися в залежності від рухів (*tours*, *genverse*, *fouettes*, різних стрибків). На старших курсах велике *адажіо* може бути окремою частиною уроку і виконуватися не менш ніж 32 такти [6; 8].

Так, велике *адажіо* поступово переходить до форми танцювального. При складанні танцювального *адажіо* слід враховувати музичний матеріал, а рухи накладати на музичну композицію.

Робота над танцювальною формою *адажіо* дотримується основних засад драматургічної побудови твору. Як відомо, це – експозиція, зав'язка дії, розвиток дії, кульмінація та розв'язка (вона може співпадати з фіналом) та фінал. Сама назва «танцювальне *адажіо*» пояснює певні завдання на уроці класичного танцю. Виконання студентами даного навчального завдання підводить до сценічного виконання програмних рухів, поз.

Як бачимо, одним із головних принципів при викладанні методики класичного танцю, зокрема вивчення *адажіо*, постає принцип «від простого до складного», що в подальшому всі набути навички активно застосовуються у великих стрибках та обертаннях. Так, *адажіо* є фундаментальним елементом класичного екзерсису, якій у повній мірі виробляє силу ніг, висоту танцювального кроку, впевнений апломб та витривалість, поступово формує естетичний смак студента, виконує функцію збереження класичних традицій. Але на перших етапах занять класичним танцем викладач повинен правильно підходити до розвитку танцювального кроку; на початковому етапі слід застосовувати додаткові елементи гімнастики, окремі вправи для збільшення танцювального кроку. Також не потрібно ставити перед виконавцями мету найвищого підняття ноги, головна мета – методично правильно виконати заданий рух, враховуючи фізіологічні можливості, тому потрібен індивідуальний педагогічний підхід до кожного студента [1; 6].

Розглянувши види *адажіо*, бачимо, що на першому курсі форми *адажіо* ще не має. Студенти лише вивчають основні пози класичного танцю: носком в підлогу та рухи *battement releve lent*, *battement developpe*. А починаючи з другого року навчання, після вивчення поз класичного танцю: на 90^0 та опанування нескладних прийомів поєднання рухів, викладач дає просте *адажіо*, яке виконується після виконання екзерсису на середині зали. Далі, з вивченням навчального матеріалу, підвищується складність поєднання рухів, збільшується об'єм та тривалість виконання комбінації *адажіо*, додаються різні форми *port de bras*, повороти, обертання. Таким чином поступово формується навчальна форма «великого *адажіо*» [6].

На старших курсах поняття *адажіо* набуває умовний характер. Рухи можуть виконуватися не лише у помірному темпі. Таке не стандартне виконання *адажіо* готує виконавця до наступного розділу уроку *алегро* [5].

Як уже визначалося, головним еталоном правил класичного танцю при виконанні *адажіо* є дотримання методики викладання та виконання класичного танцю – це постановка корпусу, дотримання виворітності та натягнутості ніг, чітких позицій рук, ніг та голови. Тому при роз'ясненні програмних рухів викладачу потрібно докладно дотримуватися всіх подробиць форми руху, пояснити роботу м'язів тіла виконавця під час його виконання. Окрім пояснення, важливу роль відіграє професійний показ. Коли студент бачить доладний професійний показ руху, зрозуміє з пояснень педагога, як його виконати, то він засвоїть та передасть форму руху свідомо і правильно, не втрачаючи при цьому індивідуального творчого підходу [1].

Знайомлячи студентів зі стилем, манерою виконання класичного танцю, зокрема *адажіо*, педагогу слід переосмислити «псевдо традиції», що до нас дійшли. Переосмислення веде до виховання естетичного смаку студента як музикою, так і самим рухом. Викладач, насамперед, повинен відкинути беззмістовне прикрашання форми, а втілити справжню виразність і глибоке нюансування, покласти в основу виконання характерні риси сьогоденної хореографії. Звичайно, викладач, перш за все, повинен зрозуміти манеру і стиль сучасного класичного танцю. Для цього йому необхідні відчуття сучасності, знання різних видів мистецтва таких, як скульптура, живопис, музика тощо [1; 5].

Танцювальність та виконавська майстерність студента-хореографа розвивається на уроці паралельно з опануванням танцювальної техніки. Тим часом, деякі педагоги вважають, що художня майстерність набувається під час репетиційного заняття, а на уроці вивчається лише техніка руху і точність форми. Проте, ні бездоганна техніка рухів, ні їх викінчена форма, якщо вони позбавлені танцювально-пластичного виразу, не створять повноти враження від танцю, його естетичного розуміння. Працювати над пластикою руху, тобто танцювальною виразністю, окремо від техніки руху, неможливо. Але на першому етапі, під час вивчення того чи іншого руху, увагу студентів слід спрямовувати на його технічну передачу. Пластику та музичне втілення цього руху учням ще важко зрозуміти. Пройде певний час і кожен технічний засвоєний рух дістане відповідну пластично-музичну форму – тобто танцювальність [1; 5].

Наступний етап навчання – це удосконалення танцювальної майстерності на репетиціях чи під час самостійної роботи. На цьому етапі займатися розвитком танцювальності тільки на уроках – це примусово нав'язувати учням певні положення, жести, пози, манери, прищеплювати їм штампи і позбавляти їх творчої індивідуальності.

Дослідивши наш об'єкт, бачимо, що в *адажіо* використовується чимала кількість рухів *переходів* та їх поєднань. У побудові комбінації *адажіо* велике значення має музичне оформлення. Переважно в уроці переважає класичний музичний матеріал, що допомагає передати студентам емоційну та образну складову *адажіо* [8].

Усе це являє певну складність у музичному оформленні цієї частини екзерсису. Так, маленьке *адажіо* будується на музичну фразу від чотирьох до дванадцяти тактів $4/4$. Велике *адажіо* має

супровід від дванадцяти до шістнадцяти тактів 4/4. При цьому для комбінаторики адажіо потрібен чіткий метр, ритм, темп та дотриманості квадратності.

Так, музичний супровід повинен підкреслювати сильні рухи (*tours* у великих позах, *grand fouette*, *renverse*, *tours sur le cou-de-pied* і ряд інших рухів, які в адажіо потрібно акцентувати), вони починаються на сильні долі такту (першу або третю такту на 4/4). Якщо певні рухи припадають на інші долі, порушується єдність музично-хореографічної будови. На слабкі долі мають припадати допоміжні та зв'язуючі па [5; 8].

Працюючи на уроці класичного танцю над різними формами адажіо, необхідно пам'ятати про грамотне розподілення фізичного навантаження. Розвиток танцювальності не повинен заважати засвоєнню методики програмних рухів та розвитку координації. Комбінація рухів має будуватися за логікою музично-хореографічного розвитку, а рухи komponуються таким чином, щоб завершення одного руху було початком наступного. Саме *адажіо* готує студента до наступного розділу уроку – *стрибків*.

Висновки. Досліджуючи проблематику набуття професійних умінь та навичок, розглянуто один із розділів класичного екзерсису – *адажіо*, а саме такі його аспекти:

- оволодіння методикою викладання відповідних програмних рухів;
- komponування навчального матеріалу;
- вміння побудувати різні види *адажіо* та правильно розмістити його під час заняття класичним танцем;
- виразно підібрати музичне оформлення кожного *адажіо*, що розвиває у студентів важливу якість – музичність, танцювальність та естетичність руху.

Список використаної літератури

1. Березова Г. О. Класичний танець у дитячих хореографічних колективах. 2-ге вид. Київ : Муз. Україна, 1990. 256 с.
2. Блок Л. Д. Классический танец. История и современность. Москва : Искусство, 1987. 558 с.
3. Валукин М. Е. Эволюция движений в мужском классическом танце: Уч. пос. Москва : Росс. акад. театрального искусства. ГИТТИС, 2007. 248 с.
4. Костровицкая В. С., Писарев А. А. Школа классического танца. Изд. 2-е, доп. Ленинград: Искусство, 1976. 272 с.
5. Тарасов Н. И. Классический танец. Школа мужского исполнительства. СПб. : Изд-во «Лань», 2005. 496 с.
6. Цветкова Л. Ю. Методика викладання класичного танцю. Київ : Мистецтво, 2007. 327 с.
7. Юцевич Ю. Е. Словарь музыкальных терминов Київ: Муз. Україна, 1988. 263 с.
8. Ярмолович Л. Принципы музыкального оформления урока классического танца. Ленинград : Музыка, 1968. 144 с.

Referenses

1. Berezova H. O. Kласичний танець у дитячих хореографічних колективах. 2-ге вид. Київ: Муз. Україна, 1990. 256 с.
2. Blok L. D. Klassycheskyi tanets. Ystoryia y sovremennost. Moskva : Yskusstvo, 1987. 558 s.
3. Valukyn M. E. Эволюция движений в мужском классическом танце: Уч. пос. Москва : Росс. акад. театрального искусства. ГИТТИС, 2007. 248 с.
4. Kostrovitskaia V. S., Pysarev A. A. Shkola klassycheskoho tantsa. Yzd. 2-е, dop. L., Yskusstvo, 1976. 272 s.
5. Tarasov N. Y. Klassycheskyi tanets. Shkola muzhskoho yspolnytelstva. SPb. : Yzd-vo «Lan», 2005. 496 s.
6. Tsvietkova L. Yu. Metodyka vykladannia klasychnoho tantsiu. Kyiv : Mystetstvo, 2007. 327s.
7. Iutsevych Yu. E. Slovar muzykalnykh termynov Kyiv: Muzychna Ukraina, 1988. 263 s.
8. Iarmolovych L. Pryntsyпы muzykalnoho oformleniya uroka klassycheskoho tantsa. Lenynhrad: Yzdatelstvo «Muzyka», 1968. 144 s.

АДАЖИО КАК СПОСОБ ФОРМИРОВАНИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ ХОРЕОГРАФА В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Волошина Лариса Петровна – старший преподаватель кафедры хореографии, Ривненский государственный гуманитарный университет, г. Ривне;
Лобан Тетяна Йосипівна – старший преподаватель кафедры хореографии, Ривненский государственный гуманитарный университет, г. Ривне

Рассматривая проблему приобретения профессиональных умений и навыков студента-хореографа, анализируется один из разделов урока классического танца – *адажіо*, его значение и место в учебном процессе. В статье рассматриваются различные формы *адажіо* в уроке классического танца и особенности музыкального оформления каждой из них. Автор характеризует основные принципы развития координации, танцевальности,

эстетики движения, овладения методикой исполнения программных движений *адажио*. Поэтому эта часть урока классического танца готовит студента к следующему более сложному разделу урока классического танца – прыжкам.

Ключевые слова: адажіо, класический танец, программные движения, музыкальное оформление, умения, навыки, танцевальность.

ADAGIO AS A MEANS OF CHOREOGRAPHER' EXECUTIVE ABILITIES FORMING IN HIGHER SCHOOL

Voloshyna Larysa – Senior Lecturer in Choreography,
Rivne State University of the Humanities, Rivne;

Loban Tetiana – Senior Lecturer Department of Choreography,
Rivne State Humanities University, Rivne

Exploring the problems of professional skills acquisition of a student-choreographer, one of the sections of classical exercise has been considered, that is adagio, its meaning and place during training. The article deals with the different forms of adagio in classical dance lessons and the peculiarities of musical accompaniment to each of them. The author has analyzed the basic principles of development of coordination, dance, aesthetics of movement, mastering the method of performing curriculum movements of adagio. Therefore this section of the lesson prepares the student for the next more difficult step that is the jump.

Key words: adagio, classical dance, curriculum movements, musical design, skills, dance ability.

UDC 793.3:378.016

ADAGIO AS A MEANS OF CHOREOGRAPHER' EXECUTIVE ABILITIES FORMING IN HIGHER SCHOOL

Voloshyna Larysa – Senior Lecturer in Choreography,
Rivne State University of the Humanities, Rivne;

Loban Tetiana – Senior Lecturer Department of Choreography,
Rivne State Humanities University, Rivne

Problem statement. Mastering the professional choreography speciality in Ukraine is carried out at higher educational establishments of the I-IV levels of accreditation in artistic direction. Actually every discipline promotes the acquisition of significant knowledge, skills and competences. While analyzing this issue, the author has considered one of the sections of classical exercise – adagio. In the process of studying the curriculum movements of this section, a student acquires a number of necessary skills, masters the methodology of teaching of appropriate programmatic movements, learns to compose training material skillfully and to build different types of adagio, to place it during classical dance correctly, to pick up the musical design of each adagio clearly; thus it develops students' significant abilities – methodical knowledge, musicality, dance ability and aesthetics of movement.

The purpose of the article is to reveal the main moments of combining and performing of different adagio training combinations in the course of discipline «Theory and Methods of Classical Dance Teaching», which leads to mastering the technique of classical dance, acquisition of appropriate skills, ease of dance performance and aesthetics of movement, dance ability development.

The material research. «Classical Dance» is a universal basic educational choreographic discipline in professional higher education institutions of culture and arts in choreography speciality. Choreographic education is developing constantly, that requires from higher education institutions to update programs in professional disciplines which should meet the requirements of the modern higher education system consequently. So the discipline «Theory and Methods of Classical Dance Teaching» is taught for different specializations and takes into account the specificity and manner of performing each direction of choreographic art.

Nowadays choreography is characterized by a free, broad manner of classical dance performing. It entirely depends on the aplomb, the exact initial setting of the dancer's body, the ability to perform the poses freely, the improvement of the technical capabilities of a performer. All these approaches are at the core of various forms of adagio performing.

While analyzing the lesson of classical dance one can see that each movement of the exercise is a separate component of dance. Therefore, adagio has a special place during a lesson, it involves innumerable combinatorial combinations of movements. Among all the movements of exercise adagio has a special place due to its finished and dance form.

Conclusions. Having studied the issue of acquiring professional skills, the author considered one of the sections of classical exercise – adagio. The following aspects were dealt with:

- to acquire the methodology of teaching of relevant curriculum movements;
- to perform training material skillfully;
- to be able to design different types of adagio and place them during classical dance classes correctly;
- to choose the musical design of each adagio clearly, that develops an important quality for students – musicianship, dance ability and aesthetics.

Key words: adagio, classical dance, curriculum movements, musical design, skills, dance ability.

Надійшла до редакції 3.11.2019 р.